

Döda ideologier, levande konflikter

- krönika i Östgöta-Correspondenten 2009-12-24

"Ideologierna är döda", konstaterade samhällsfilosoferna mot slutet av 1950-talet. I den praktiska politiken var det Keynes ekonomiska teorier och den sociala ingenjörskonsten som gällde. Och den stora motsättningen mellan liberalism och socialism var frusen i det kalla kriget och kärnvapenhotets terrorbalans.

Ett knappt årtionde senare levde ideologierna igen. Det nya konsumtionssamhällets framgång skapade hunger efter idéer och andra livsstilar hos överflödets barn. Under kolonialsystemens upplösning och kriget i Vietnam återupplivades revolutionen som hägrande samhällsmål.

"Historien har nått sitt slut", började det sägas för 20 år sedan när Sovjetsystemet bröt samman i Central- och Östeuropa. Vänsteruppsvinget i väster hade blivit kort och följts av det nyliberala genombrottet på 1980-talet. Den liberala samhällsmodellen och det liberala samhällssystemet hade vunnit kampen om framtiden. Globaliseringen slog igenom med väldig kraft.

En amerikansk statsvetarprofessor varnade visserligen för att motsättningen mellan vänster och höger skulle ersättas av en sammanstötning, senare kallat ett krig, mellan civilisationer. Med det menades att kulturer, religioner och tanke-system skulle stå mot varandra. Sociologer fann det samtidigt märkligt att konservativa religiösa föreställningar växte sig allt starkare mitt i de mest moderna tillväxtingsamhällena som USA.

Så kom 11 september 2001 och kriget mot terrorism, så småningom i praktiken ett krig mellan västvärldens metropoler och islamiskt inspirerade militanta grupper.

Vi har fått leva i en tid med starka ideologiska uttryck men svag politisk vänster-höger-ideologi. Huvudmotsättningen - värd att föra krig för - har sagts gälla värderingar och mänskliga rättigheter och huruvida de ska gälla alla.

Ändå saknar vi fortsatt tydliga skyltar och trygga vägar till lycka åt alla. Bakom kulturkonflikterna hittar vi fortfarande mänsklighetens eviga frågor och skilda intressen om resurser och fördelning, i dag tillspetsade av de hot som vi själva utsätter klimat och miljö för. Varken våra ideologier, kulturer, fasta konfliktmönster eller beprövade ekonomisk-politiska verktygslådor förefaller erbjuda meningsfull hjälp för att förstå eller lösa dem.

Nu är det följaktligen realism och pragmatism som ska gälla i politiken. Den nye amerikanske presidenten må ha kommit in från vänster med högt idealistiskt tonläge. Hans praktiska maktutövning är baserad på kall realistisk analys av maktförhållanden och möjligheter. Det finns ingen absolut god sak eller självklar utopi att förverkliga. Det blir att söka hitta hyggliga lösningar och ta en sak i taget.

Vad som hände vid klimatmötet i Köpenhamn är nog därvidlag intressantare än vad som kommit fram i den allmänna misslyckanderapporteringen. Varken de mäktiga eller de svaga verkar längre lita på FN-systemets möjligheter. Utvecklingsländerna eller G77 blev till slut ingen meningsfull kategori där både Kinas och Maldivernas helst skilda förutsättningar och intressen kunde enas. Det viktigaste från Köpenhamn var nog när USA, Kina, Indien, Brasilien och Sydafrika med alla deras meningsskiljaktigheter ändå skrev ihop sig och visade var maktens centrum nu ligger. Ideologierna är döda men intressekamperna fortsätter när historien går vidare.

ANDERS MELLBOURN